

SOCIETATEA DE STUDII CLASICE

**STUDII
CLASICE**

**L
2021**

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 2022

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

ALEXANDER BAUMGARTEN
(Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca)

ALEXANDRU CIZEK
(University of Münster)

IOANA COSTA
(Universitatea din București)

ANCA DAN
(École Normale Supérieure, Paris)

LIVIU FRANGA
(Universitatea din București)

NELU ZUGRAVU
(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

COLECTIVUL DE REDACȚIE

ALEXANDRU M. CĂLIN
(Universitatea din București)

THEODOR GEORGESCU
(Universitatea din București)

IOANA MUNTEANU
(Universitatea din București)

Verificarea și îndreptarea textelor în limba engleză: MARY KATHERINE COLLINS

REDACTOR COORDONATOR

SIMONA NICOLAE
(Universitatea din București)

Redactori: ADRIANA GRECU, VIRGINIA PETRICĂ
Tehnoredactor: MARIANA MOCANU, SIMONA NICOLAE

SOCIETATEA DE STUDII CLASICE
Palatul Universității din București,
Str. Edgar Quinet, nr. 5-7
010017, București, România
societateastudiiclasice.2021@gmail.com

© 2022, EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, sect. 5
050711, București, România
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro; secretariat.ear@ear.ro
Adresa web: www.ear.ro

STUDII CLASICE

L

2021

CUPRINS

<i>Studii clasice la volumul jubiliar (Livi FRANGA)</i>	5
<i>Studii clasice în date și cifre (Simona NICOLAE)</i>	11
<i>Studii clasice – index 1959–2020 (Simona NICOLAE)</i>	14

PORTRET DE CLASICIST

<i>D. M. Pippidi – bucuria actului creator (Andrei PIPPIDI)</i>	63
<i>Gheorghe Guțu – profesor și umanist (Marta GUȚU-MAFTEI)</i>	68
<i>Profesorul I. Fischer (Maria Francisca BĂLTĂCEANU)</i>	72
<i>Petru Creția – un cărturar la tinerete (Gabriela CREȚIA)</i>	76

COLLOQUIA CLASSICA

Olaf ALMQVIST, <i>The Orphic Life: Animals, Sacrifice, and Ontology in Early Orphism</i>	82
Mioara Adelina ANGHELUȚĂ, Oana-Dana BALAȘ, <i>Retos de la traducción de teratónimos en la novela fantasy “El bestiario de Axlin – Guardianes de la Ciudadela I” de Laura Gallego</i>	93
Francesco ARCOLACI, <i>A Journey into Marine Depths: the Vitality of Fish through Anthropomorphism in Oppian’s Halieutica</i>	110
Sabina AVRAM, <i>Existență și esență. El și Yhwh</i>	118
Florica BECHET, <i>Voces animalium sau Cum face cucuveaua?</i>	125
Anca-Maria BERCARU, <i>Serbian Anthroponyms that Originate from Names of Plants and Animals</i>	134
Florina DOBRE-BRAT, <i>Who Changes the Song of the Cuckoo in Spring? Or on Order and Time</i>	141
Miruna Ioana BULUMETE, <i>Insectele în opere ale Barocului italian</i>	152
Adrian CHIRCU, <i>De nomine animalium. Observații asupra tălmăcirii de către Teodor Corbea a numelor latinești de animale cu vorbe românești (Dictiones latinae cum valachica interpretatione)</i>	163
Ioana COSTA, <i>The Relevance of the Elephant</i>	177
Rodica GURĂMULTĂ, <i>Concepția antropomorfică în Biblia ebraică</i>	185
Mihaela MARIN, <i>Simbolistica vinului în Biblie și în Nouruz-nâme de Omar Khayyam</i>	197
Cătălina POPESCU, <i>(Un)Civilized Bodies: Music and Animalia in Ovid’s Metamorphoses</i>	210
Margareta SFIRSCHI-LĂUDAT, <i>Emmanouil Roidis, despre firea oamenilor și a animalelor</i>	219
Andreea ȘTEFAN, <i>Tò λογικὸν ζῷον: reflecții asupra omului și a altor vietăți în Diatribele lui Epictet</i>	230
Elena ȘTEFAN, <i>L’enlèvement d’Orithye par Borée dans les Met. VI, 675–709. Entre mythe et philosophie naturelle</i>	240
Flavia Elena Silvana VENDETTI, <i>Animalele – metafore ale omului și măști literare (Statius, Siluae)</i>	248
Mihaela VOICU, <i>Le chèvrefeuille, substitut du philtre ? Symbolisme végétal. Le Lai du Chèvrefeuille de Marie de France</i>	256

ARTICOLE ȘI STUDII

Liviu FRANGA, <i>Esquisse pour un portrait littéraire du jeune Cicéron</i> (II).....	264
Nelu ZUGRAVU, <i>Le emozioni e le soddisfazioni di un praeceptor et moderator patriota della fine del III secolo</i>	269
Mary Katherine COLLINS, <i>For King or Catholicism: Saint Thomas Aquinas on Political Resistance</i>	282

RECENZII

Rufius FESTUS, <i>Kleine Geschichte des römischen Volkes: lateinisch-deutsch</i> , herausgegeben und übersetzt von Anja BETTENWORTH und Peter SCHENK, 2020 (Nelu ZUGRAVU).....	297
Ambrogio DI MILANO, <i>La storia di Naboth</i> , edizione con introduzione, traduzione italiana e commento a cura di Domenico LASSANDRO e Stefania PALUMBO, 2020 (Nelu ZUGRAVU).....	299
Maria Luisa FELE, <i>Le fonti dei Romani di Iordanes, I, Dalle origini del mondo ad Augusto (Rom. 1–257)</i> , 2020 (Nelu ZUGRAVU).....	301
Franciscus FASCHING, <i>Vetus Dacia, Dacia Veche</i> , Georg SOTERIUS, <i>Annotationes in Faschingii Daciam Antiquam. Observații privitoare la Dacia Antică a lui Franciscus Fasching</i> , ediție îngrijită de Ana-Cristina Halichias, 2020 (Alexandru M. CĂLIN).....	303
Georgios GEMISTOS PLETHON, <i>În ce privințe se deosebește Aristotel de Platon</i> , ediție bilingvă, traducere, comentarii și studiu de Alexander BAUMGARTEN, 2021 (Lavinia GRIJAC).....	304
Federico BIDDAU, <i>Il canone del ritmo, Introduzione alla prosodia e metrica del latino classico</i> , 2021 (Alexandru M. CĂLIN).....	306
Aske DAMTOFT POULSEN, Arne JÖNSSON (eds), <i>Usages of the Past in Roman Historiography</i> , 2021 (Alexandru POPP).....	307
EPICTET, <i>Diatribes. Cartea I. Discurs viu</i> , traducere din limba greacă de Andreea ȘTEFAN, 2018 (Anca MEIROȘU).....	308
Richard SORABJI, <i>Gandhi and the Stoics: Modern Experiments on Ancient Values</i> , 2012 (Andreea ȘTEFAN).....	309
Nicolae-Șerban TANAȘOCA, <i>Cuvinte latine la scriitorii bizantini din secolele VI–X</i> , 2021 (Cătălina VĂTĂȘESCU).....	312
Simona NICOLAE, <i>Oglinzi ale principilor în Bizanț</i> , 2020 (Mihail MITREA, Mircea G. DULUȘ).....	314
Constantin GEORGESCU, Simona GEORGESCU, Theodor GEORGESCU, <i>Dicționar grec-român</i> , 2021 (Alexandru M. Călin).....	316

NOTE DE LECTURĂ

Liviu FRANGA, <i>Ianus</i> , 2014 (Denisa RADU).....	317
Mary BEARD, <i>S.P.Q.R.: O istorie a Romei antice</i> , 2017 (Cristian ȘIMON).....	319
G. I. TOHĂNEANU, <i>Dicționar de imagini pierdute</i> , 1995 (Valentin COCAN).....	320

SEMNAL

Apariții editoriale.....	323
Premii.....	337

puternică a episcopului de Milano și rolul marcant jucat de acesta în planul vieții ecleziastice și politice a celei de-a doua jumătăți a veacului al IV-lea, în special raporturile sale cu puterea imperială și cu partida păgână grupată în jurul Symmachilor (p. 5–26), iar, pe de alta, cu conținutul, sursele, caracterul (parenetic, diatribic, omiletic) și mesajul „peren” al tratatului *De Nabutae historia* (p. 26–39).

Prin urmare, o ediție care onorează Centrul European de Studii Umaniste „Erasmus de Rotterdam” din Torino, seria *Patristica* din colecția *Corona Patrum Erasmiana*, pe cei doi îngrijitori și Editura Loescher. Când vom avea prilejul să vedem ceva asemănător în cultura română?

Nelu ZUGRAVU

Centrul de Studii Clasice și Creștine, Facultatea de Istorie,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Maria Luisa FELE, *Le fonti dei Romana di Iordanes, I, Dalle origini del mondo ad Augusto (Rom. 1–257)*, Firenze, SISMEL, Edizioni del Galluzzo, Nuova Biblioteca di Cultura Romanobarbarica I, 2020, 314 p. [ISBN 978-88-8450-938-3]

Noua colecție, care continuă *Biblioteca di Cultura Romanobarbarica* fondată de Bruno Luiselli în 1998 și întreruptă în 2011, a debutat sub cele mai bune auspicii. Maria Luisa Fele, fostă profesoară la Universitatea din Cagliari, cunoscută, printre altele, pentru masiva, extrem de analitică și de neocolit ediție a breviarului lui Rufius Festus (*Il Breviarium di Rufio Festo*, testo, traduzione e commento filologico con una introduzione sull'autore e l'opera, Hildesheim, Weidmann, *Bibliotheca Weidmanniana* XIV, 2009, 646 p.), a pus la dispoziția specialiștilor în istoriografia antică târzie un prim volum din cercetarea dedicată izvoarelor folosite de Iordanes în opera *Romana* (în codice, *De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum*), scrisă *probabilmente nel 551 (o al più tardi nel 552)* (p. XI). Mai puțin studiată, comparativ cu *Getica* (în codice, *De origine actibusque Getarum*), pentru că e considerată o compilație lipsită de originalitate, această scriere, numită de Iordanes însuși *adbrevisatio chronicum* (*Get. 1*), *libellus* (*Rom. 4 și 5*), *opusculum* (*Get. 1; Rom. 6*), *storiuncula* (*Rom. 6*), nu e mai puțin semnificativă, pe de o parte, pentru gândirea istorică și politică a unui istoric got asimilat total culturii romane creștine – admirația nedisimulată pentru Roma, care, succedând *regna* create de asirieni, mezi, părți/perși și macedoneni/greci/alexandrini (*Rom. 3; 4; 11; 84: regni... successio*), a supus întreaga lume cu ajutorul armelor și al legilor (*Romani... armis et legibus exercentes orbem terrae suum fecerunt: armis si quidem construxerunt, legibus autem conservaverunt*), înstituind, o dată cu *Augustalis potestas* (*Rom. 84*), un imperiu pe care însuși Fiul lui Dumnezeu, a cărui împărăție terestră a început o dată cu *singularis principatus* (*Rom. 85; 257*), îl dorește, conform profeteției lui Daniel, universal, etern și pașnic (*Rom. 84: ubi et usque actenus, et usque in finem mundi secundum Danielis prophetia regni debetur successio; Rom. 255: Augustus Caesar Octavianus... pace moderatior fuit... una pace compositis... Rom. 256: omnem... orbem... Iesu Christi notu pacatum; Rom. 257: in pace regnans*) (vezi și p. XII–XIII, XX–XXI, XXV, 262–263); în context, așa cum remarcă și Fele (p. XX, XXII), deși e îngrijorat de situația dificilă prin care trece *Romana res publica* în vremea sa (*Rom. 388*), Iordanes își declară implicit adeviziunea la programul politic și militar recuperator al lui Iustinian. Pe de altă parte, din punct de vedere istoriografic, autorul nu se limitează să nareze doar istoria orașului de pe Tibru de la fundarea sa și până în timpurile contemporane lui, deși, cum subliniază autoarea volumului, îi rezervă peste 80% din operă (p. XX), ci realizează o istorie universală, începând cu momentul creației și până în *vicensimo quarto anno Iustiniani imperatoris*, lăsând să se înțeleagă că aceasta va fi urmată sau, cel puțin, acompaniată de *regnum Dei – qui est vera libertas* (*Rom. 4*) (vezi și p. XII–XIII, 262–263). În sfârșit, în ciuda dependenței excesive de autori anteriori din ale căror opere a preluat informațiile (*Rom. 2: ex dictis maiorum floscula carpens; Rom. 3: late sparsa collegimus*) (*una pluralità di fonti*, p. 263, în special cartea *Genezei* în varianta *Septuaginta* și, mai ales, *Chronicon* al lui Eusebius vel Hieronimus, *Epitome* a lui Florus și *Breviarium rerum gestarum populi Romani* al lui Festus, dar și Eutropius, *Epitome de Caesaribus*, Orosius, Augustin și alții greu de identificat) (vezi și p. 263–266), Iordanes – subliniază adesea Fele – a selectat, sintetizat (uneori, într-o manieră extremă – cf., de exemplu, p. 229: *l'estrema sintesi*) și reelaborat o bună parte a materialului însușit după criteriile narative, cronologice, geografice, istorice, logice proprii, adăugându-i „intervenții”, „formulări”, „observații”, „variații”, „construcții”, „modificări”, „personale” de conținut, gramaticale, lexicale, stilistice care dau istoricului o anumită independență și fac din *Romana* nu o simplă compilație, ci o operă cu un anumit grad de originalitate.

În cea mai pură tradiție exegetică mommsiană, erudită și cunoscătoare desăvârșită a operei iordaniene, a literaturii antice clasice și târzii (vezi p. 307–313) și a bogatei istoriografii (vezi p. 291–306), Maria Luisa Fele a evidențiat toate aceste aspecte întreprinzând o muncă de detectiv căruia nu-i scapă

nimic, analizând textul cu un spirit analitic copleșitor, cu o acribie dusă la extrem, cu un spirit comparativ de invidiat, cu un dialog constant și adesea critic cu exegeza precedentă și, nu în ultimul rând, cu o perspectivă originală asupra structurii operei. Din acest punct de vedere, lăsând deoparte epistola prefațatoare (*Rom.* 1–5) și epilogul (*Rom.* 388), profesoara italiană consideră că *Romana* poate fi divizată în patru mari secțiuni, spre deosebire de editorii și istoriograful anteriori, care, în general, au delimitat două părți (*Rom.* 1–84: istoria lumii până la nașterea lui Hristos; *Rom.* 85–388: istoria Romei de la Romulus la Iustinian), deși sunt și învățați care postulează trei (*Rom.* 8–11; 12–84; 85–388) sau chiar șase secțiuni (*Rom.* 8–10; 10–86; 87–209; 210–235; 236–254; 255–314; 315–388). Este vorba despre:

- I. *Rom.* 6–11: perioada de la creația lumii la nașterea lui Avraam sub primul rege asirian Ninus (3308 ani), unde se întâlnesc multe similitudini cu cartea *Genezei* în versiunea *Septuagintei* (1–11) (vezi p. XIX cu nota 45, XXI–XXIII, XXVII–XXVIII, 3–14, 261, 266);
- II. *Rom.* 12–86: descrierea hegemoniilor care s-au succedat în Antichitate (*regum series*) (*Rom.* 11) – a asirienilor, mezilor, persilor și grecilor până la Cleopatra, a cărei înfrângere de către Augustus a marcat transferul puterii universale romanilor – așadar, istoria lumii între 2016–31 î.H.; în această secțiune, izvorul principal al lui Iordanes este *Cronica* lui Hieronymus. Un element de originalitate al secțiunii este acela că istoricul a eliminat din schema hieronymiană datele relative la „istoriile paralele” ale altor numeroase popoare, concentrându-se doar asupra celor care au deținut controlul asupra lumii și asupra istoriei evreilor (vezi p. XIX cu nota 45, XXIII–XXVI, XXVIII–XXIX, 15–84, 261);
- III. *Rom.* 87–257: istoria Romei de la Romulus la Augustus și nașterea lui Hristos, în care sursa principală este *Epitome* a lui Florus, dar se regăsesc și informații identice sau reelaborate după *breviarium*-ul lui Rufius Festus și „detalii particulare izolate” care trimit la Titus Livius, Eutropius, Hieronymus și Orosius – *tutti autori noti a Iordanes* (p. XIX cu nota 45, XXVI–XXVII, XXIX, 85–262, citatele de la p. XXIX, respectiv 86);
- IV. *Rom.* 258–387: istoria monarhiei imperiale romane de la Tiberius la Iustinian, în care Iordanes a preluat date în special din *Chronicon* al lui Hieronymus, din cel al lui Marcellinus Comes (de la Theodosius, a. 379 – *Rom.* 315, la anul 534 al domniei lui Iustinian – *Rom.* 366) și dintr-un izvor neidentificat (pentru anii 535–551 ai domniei lui Iustinian – *Rom.* 367–387); lor li se adaugă *alcune osservazioni personali* (p. XXX) derivate din Festus, Eutropius, *Epitome de Caesaribus*, Orosius, poate Socrates Scholasticus sau autori necunoscuți (vezi p. XIX cu nota 45, XXVII, XXX).

În acest context, Fele consideră că folosirea de către Iordanes a *Istoriei romane* în cinci cărți a lui Quintus Aurelius Memmius Symmacus, consul în 485, în special pentru domnia lui Maximinus Thrax (235–238) (vezi *Rom.* 281), cum susține mai ales W. Enßlin, *è solo vagamente ipotizzabile, ma poco convincente e non dimostrabile*; sursele sale de inspirație pentru principatul suveranului „trac” sunt Eutropius și Orosius (p. XXXI–XXXV, citatul de la p. XXXIII).

Pentru fiecare dintre secțiunile amintite mai sus, Fele a urmărit cu deosebită atenție, printr-o confruntare punctuală a pasajelor paralele din fiecare capitol din *Romana* și din izvoarele sale, similitudinile și divergențele, omisiunile de diverse tipuri (istorice, toponimice, lexicale, retorice ș.a.) operate de Iordanes (e.g.: *Rom.* 38–39; *Rom.* 42–49: eliminarea tuturor personajelor religioase iudaice; *Rom.* 87–88: trecerea sub tăcere a periodizării istoriei Romei conform vârstelor biologice prezente în Florus; *Rom.* 143: absența numelui orașului *Neapolis* din contextul lui *bellum Samniticum*; dezinteresul pentru disensiunile interne din statul roman în perioada numită de Florus *adulescentia* și punerea accentului pe cuceririle teritoriale și expansiunea Romei; *Rom.* 211: reducerea, față de Festus, a numărului de regiuni trecute sub control roman în Africa; *Rom.* 216: omisiunea numelui regelui pannonilor Baton întâlnit în Fest. 7, 6; *Rom.* 236; *Rom.* 244: descrierea doar a „faptelor esențiale” ale războiului contra dalmaților; *Rom.* 245: abandonarea exprimării retorice a lui Florus privitoare la războiul cu moesii ș.a. – vezi și p. 32, 36, 39–41, 89 cu nota 25, 125, 138–139, 171, 173, 179, 185, 223–224, 235, 240, 241), opțiunile, însoțite pe alocuri de adăugiri proprii, privitoare la datarea și desfășurarea unor evenimente, la biografia unor personalități, la conținutul unor fenomene istorice ș.a., unele dintre aceste adaptări și interpretări personale conducându-l la „anomalii” și „erori” (**apelative** /e.g.: *Rom.* 14: *Babyloniae conditrix* = Semiramida – vezi și p. 19/, **nume** /e.g.: *Rom.* 35: *Gedeon, qui et Ieroboal*; *Rom.* 46: *Hiezabel* – soția lui Achab; *Rom.* 52: *Faceae* – ultimul rege israelit; *Rom.* 51: *Ream... que et Ilia vocabatur* – vezi și p. 31, 35, 40, 44, 47, 48, 50/, **termeni, formule, ordo verborum, aspecte gramaticale, structura frazelor** /e.g.: *Rom.* 14: vb. *reparare*; *Rom.* 57: vb. *pervadere, captivare, elevare*; *Rom.* 84: *Augustalis potestas; cives patrios; rebellare; singularis principatus; in signis et virtutibus*; *Rom.* 145: folosirea acuzativului absolut în loc de ablativ absolut; *Rom.* 143: diferențe față de Florus: *hostia* pentru *otia, amici* pentru *amicti, cunctorum* pentru *omnium*; *Rom.* 215:

Macedonia... Romana... provincia facta în loc de expresia festiană *Macedonia populo Romano adiuncta est*; *Rom.* 217: acuzativul *Daces* în loc de *Dacos* și expresia *in terras* în loc de *in solo barbariae*, cele din urmă folosite de Festus, *Brev.* 8, 2; *Rom.* 217: formula *Daciam mediterraneam Daciamque ripensem* pentru a indica structura administrativă a teritoriului sud-dunărean din vremea sa unde *Aurelianus imperator evocatis legionibus*/, **aggiunta personale** /e.g.: *Rom.* 232: *Babylonii autem crebro concertantes sepe numero victi, numquam tamen ad integrum domiit sunt*; *Rom.* 257: *in pace regnans* – vezi și p. XXIV, 20, 37–38, 59, 60, 80, 81–82, 98–100, 125–126, 128, 179, 180, 182, 187, 188, 216, 249, 259/, **date istorice** /e.g.: *Rom.* 52: întemeierea Romei în 753 î.H., spre deosebire de Hieronymus, care o plasa în 755 î.H. – vezi și p. 27, 49, 51–52, 54, 82–83/, **personalități și evenimente** /e.g.: *Rom.* 38–39: periplul lui Aeneas de la Troia în Italia și rolul său în întemeierea regatului latinilor; *Rom.* 51: Romulus caracterizat *iunior* față de Remus; *Rom.* 57: Cyrus și *gens Persarum*; *Rom.* 72–84: sintetizarea excesivă a istoriei lui *regnum Graecorum* întemeiat de Alexandru, lipsa de interes pentru faptele acestuia, omiterea oricărei referințe la subdiviziunile teritoriale operate de diadohi, concentrarea doar asupra regatului Egiptului, al cărui sfârșit, prin înfrângerea la *Actium* a Cleopatrei și a lui Antonius, *Romanus ductor*, de către Augustus Octavianus, a marcat preluarea controlului asupra lumii de către Roma; *Rom.* 216: menționarea unui *rex* al amantinilor /*rege eorum interempto*/ – probabil o ficțiune – absent în Fest., 7, 6; *Rom.* 247: *É invece completamente sintetizzata e riscritta rispetto a Flor.* 2, 28, 18–19 *la breve trattazione della guerra contro i Daci...: Iordanes elimina il riferimento alle regioni montuose da essi abitate e al loro re Cotisone, ma conserva il cenno al Danubio gelato che consentiva le loro ricorrenti scorrerie in territorio romano* – vezi și p. 32, 36–37, 49, 52, 60–61, 67–80, 243/) etc.

Toate acestea evidențiază o dată în plus, așa cum ține s-o arate și Maria Luisa Fele în *Riepilogo* (p. 261–289), atât împrumuturile masive, transcrierile identice (p. 92: *perfetta aderenza al modello*; p. 149: *la trascrizione puntuale del modello*) pe care Iordanes le-a făcut mai ales din sursele sale, în special din *Chronicon hironymiam* (p. 264, 266–271), din scrierea lui Florus (p. 271–279) și din breviarul lui Festus (p. 279–289), dar și procedeele – nu tocmai sofisticate, dar „conforme normelor” scrisului istoriografic al vremii – prin care istoricul târziu a încercat să se distanțeze de acestea, imprimând narațiunii o notă personală.

Așadar, specialiștii au pe masa de lucru o lucrare model, care va impune, cu siguranță, un standard foarte ridicat publicațiilor ulterioare din colecția *Nuova Biblioteca di Cultura Romanobarbarica*.

Nelu ZUGRAVU

Centrul de Studii Clasice și Creștine, Facultatea de Istorie,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Franciscus FASCHING, *Vetus Dacia. Dacia Veche*, Georg SOTERIUS, *Annotationes in Faschingii Daciam Antiquam. Observații privitoare la Dacia Antică a lui Franciscus Fasching*, ediție îngrijită de Ana-Cristina Halichias, revizia științifică a inscripțiilor: Florian Matei-Popescu, revizia traducerii: Ioana Costa, București, Editura Muzeul Literaturii Române, colecția „Primordialia”, 2020, 391 p., [ISBN: 978-973-167-539-8]

Povestea acestei cărți începe cu mai mulți ani în urmă, în ziua când doamna Mariana Băluță-Skultéy descoperea, într-un anticariat, o lucrare intitulată *Vetus Dacia*, apărută în 1725 la Cluj. Dorind să o tâlmăcească și să o publice cât mai grabnic, regretata doamnă Băluță-Skultéy a reușit să lase în urma sa, înainte de a ne părăsi, numai o traducere provizorie, însoțită de câteva notițe din care ar fi trebuit să ia naștere, în cele din urmă, introducerea și aparatul exegetic al lucrării. „Cu pietate și recunoștință, dar și cu sfiala discipolului față de mentorul său”, cum însuși mărturisește în cuvântul domniei sale de mulțumire, doamna Ana-Cristina Halichias și-a asumat sarcina, nicidecum ușoară, de a duce demersul doamnei profesoare Băluță-Skultéy la un bun sfârșit.

Volumul apărut în 2020 la Editura Muzeul Literaturii Române adăpostește între copertele sale nu doar o carte ci, aș putea să spun, trei. Cea dintâi este *Vetus Dacia*, o disertație doctorală apărută sub egida Colegiului Major iezuit din Cluj, colegiu care, înființat în anul 1581, prin ordinul principelui Ștefan Báthory, a început să funcționeze constant abia de la sfârșitul secolului al XVII-lea, odată cu noua stăpânire, catolică, a dinastiei de Habsburg asupra Transilvaniei. Contrar așteptărilor pe care ni le creează coperta întâi, *Vetus Dacia* este, de fapt, o operă de erudiție colectivă a doctorilor iezuiți din „promoția” 1725, o operă închinată șefului de promoție – în acest caz, baronului de Brănișca, Ladislau Jósika, de neam valah – Franciscus Fasching nefiind decât îndrumătorul dedicatarului și, totodată, președintele comisiei care i-a acordat titlul. Lucrarea propriu-zisă, însumând șase capitole, ia în discuție, în această ordine, împărțirea vechii Dacii și primele ei populații, limba dacilor, regii lor cei mai de seamă și întrebările legate de metropola acestora,